

N:o 30.

Ank. till Riksd. kansli den 23 mars 1906, kl. 11,30 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående öfverflyttning af civilregistrets förande från prästerskapet till annan funktionär.

Lagutskottet har till förberedande behandling fått emottaga en inom Andra Kammaren af herr *D. Holmgren* väckt motion, n:o 9, af följande lydelse:

»Vid sistlidne års riksdag väckte jag följande motion »om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om det nuvarande kyrkliga tillståndet inom landet».

»Bland de storartade förändringar, som sista hälften af förra århundradet fört med sig på snart sagdt alla områden, är den stora allmänhetens förändrade uppfattning i religiöst afseende för den ytliga betraktaren mindre iögonenfallande, men dock mycket betydande. Statskyrkan, fordom snart sagdt enväldig och fordom samlande nästan alla medborgare under sina tempelhalv, har fått röna den förödmjukelsen att år efter år se sina tempel mer och mer öfvergifna och sina forna anhängare i ständigt och hastigt växande antal öfvergifva sig för att sedan räkna sig till separatisterna, fritänkarne, de vetenskapligt bildade, de i religiöst af-

Bih. till Riksd. Prot. 1906. 7 Saml. 29 Häft. (N:o 30).

seende likgiltiga eller hvad nu alla de månede kalla sig, hvilka i våra dagar anse statskyrkans läror och religiösa lif såsom en längesedan öfvervunnen ståndpunkt. Resultatet af hela denna andliga omdaningsprocess har blifvit, att *statskyrkan icke längre uppbäres af den allmänna opinionen*. Det försök, som nyligen från prästerlig sida blifvit gjordt att upphjälpa den förlorade krediten genom att utbyta namnet statskyrka mot folkkyrka, kan naturligtvis intet förändra i detta resultat.

Å andra sidan kan icke förnekas, att det ännu inom vårt folk finnes breda lager, hvilka själfva anse, att deras religiösa behof bäst tillfredsställas genom statskyrkan. Men huru stor del af folket i dess helhet, som dessa lager utgöra, detta är ej bekant. De stora skiljaktigheter, som i religiöst afseende förefinnas mellan stad och land samt mellan olika provinser inom landet, äro ej heller så noga kända som önskligt kunde vara, om man vill öfverblicka och riktigt bedöma det kyrkliga tillståndet inom landet.

Det kan ej råda det ringaste tvifvel därom, att det mål, mot hvilket den kyrkliga utvecklingen går, är de kyrkliga förhållandenas amerikansering, det vill säga ett genomförande af en så fullständig religionsfrihet, att staten icke särskildt gynnar någon kyrklig riktning, utan fullständigt öfverlåter åt medborgarne själfva att ordna allt, som rör deras religiösa angelägenheter. Att i de gamla europeiska staterna genomföra en sådan kyrklig ordning är naturligtvis ett mycket svårt politiskt värf, och vi kunna just i dessa dagar bevittna, hvilka svårigheter det bereder de franska statsmännen. Äfven i England har denna fråga länge varit å bane, och om den där ännu ej är löst, så kan det dock anses såsom säkert, att den för allvar upptages på nytt å dagordningen, så snart som vänstern i detta land åter kommer till makten, hvilket som bekant förväntas skola ske ganska snart. I vårt afsides belägna land torde en så stor förändring som statskyrkans fullständiga afskaffande icke i den närmaste tiden vara att förvänta, men däremot kan det anses redan nu vara både välbehöfligt och välbetänkt, att staten verkställer en grundlig revision af sin ställning till statskyrkan, noga granskar dess debet och kredit samt tillser, att icke större uppoffringar göras för densamma än som motsvara dess verkliga gagn.

En svensk biskop lär en gång hafva yttrat, att »prästerne hafva godt förstånd i världsliga ting», och det synes vara detta förstånd, som drifvit dem att i så god tid få till stånd den så kallade prästlöneredlingskommittén, hvilken tyckes hafva fått såsom sin uppgift att rädda åt

prästerna så mycket som möjligt af de världsliga fördelarna och låta allt så vidt möjligt blifva vid det gamla. Man låtsas härvid förutsätta, att det kyrkliga tillståndet inom landet för närvarande är detsamma som det var, då den förra löneregleringen kom till stånd. *Men denna förutsättning är alldeles oriktig.*

Inom kort måste Riksdagen besluta i löneregleringsfrågan. Men för att den då skall kunna veta, hvad den gör, måste den känna, i hvilken utsträckning behofvet af en statskyrka kan anses för närvarande föreligga. Jag föreslår därför en så fullständig utredning som möjligt i detta syfte. Och en sådan kan regeringen lätt nog låta verkställa.

Den kan lämpligen till församlingarna hänskjuta den frågan, i hvad mån de tilltro sig att själfva bestämma om de religiösa behofvens tillfredsställande. Den kan lämpligen från kyrkostämmorna eller hellre från kommunalstämmorna infordra utlåtanden om det kyrkliga tillståndet, hvarvid de särskildt böra uppmanas att angifva, hvilka förändringar i afseende på den kyrkliga organisationen äro önskvärda för att bättre motsvara de redan inträdda faktiska förhållandena. Och billigheten synes fordra, att äfven de frireligiösa församlingarna lämnas tillfälle att härom yttra sig. Ingenting talar emellertid i sådant fall som detta ett tydligare språk än siffror. Det skulle därför vara mycket upplysande, om regeringen anmodade Konungens befallningshafvande att låta genom kronobetjäningen eller på annan väg för vissa bestämda söndagar insamla så noggranna uppgifter som möjligt, visande i hvad mån kyrkorna besökas och den ännu gällande föreskriften i kyrkolagen efterlefves, att »alle skole sig söndagligen i Herrans hus infinna så tidigt, att de sin syndabekännelse göra kunna».

Många komma emellertid till kyrkorna för att i rent världsliga syften sammanträffa med kända och okända, hvarför de på detta sätt erhållna siffrorna torde blifva något för höga. Men de skola dock som sagdt blifva mycket upplysande.

Det finnes emellertid ett annat sätt att kontrollera det religiösa lifvet inom statskyrkan. Prästerna insända nu hvarje år en mängd olikartade uppgifter till statistiska byrån. Men bland dessa uppgifter saknas en, som dock borde finnas och länge borde hafva funnits, nämligen uppgift på dem, som under året begått nattvarden vare sig en, två eller flera gånger, samt på dem, som icke alls under året begått nattvarden. Då nu en sådan uppgift första gången insändes, borde den för jämförelsens skull också på samma sätt angifva de motsvarande siffrorna för hvart tionde år under de sist förflutna femtio åren. Detta skulle utgöra ett mycket

värderikt statistiskt jämförelsematerial, användbart både nu och ännu mer under den närmaste framtiden.

När omsider vederbörlig utredning om det religiösa lifvet inom statskyrkan föreligger, då men först då kan det vara möjligt att på ett vederbörligen afvägdt sätt bestämma, hvad som bör utgå till statskyrkans underhåll. Så mycket må dock redan nu framhållas, att afgifterna till prästerskapet framdeles icke få uttaxeras på samma sätt som hittills.

Tertialtionden, den sista kvarlefvän af grundskatterna, dessa »sekelgamla orättvisor», böra sålunda afskaffas. Att afgifterna till prästerskapet icke böra utgå för det bevillningsfria afdraget, synes vara en själfklar sak. Men kungl. kammarkollegium har på senare tiden, eller allt sedan presidenten Forssell den 30 januari 1893 i en sådan fråga öfverröstades, tolkat de bestående löneresolutionerna till prästerskapets favör och fällt åtskilliga utslag i den riktningen, att äfven för det bevillningsfria afdraget bör prästskatt utgå, en tolkning, som på många håll väckt mycket ond blod. (Bil. A. och B.). För att förekomma dessa och andra orättvisor synes bäst, att statskyrkans hela underhåll utbetalas af staten.»

I det tillfälliga utskottets utlåtande i anledning af denna motion hemställdes visserligen om afslag å densamma, såsom obehöflig, men just för att visa detta framdrog utskottet så många bevis för den sig mer och mer omkringgripande kyrkliga upplösningen, att det på samma gång just visade, huru välbehöflig min motion verkligen var. »Statskyrkans prästerskap» — heter det — »klagade allmänt öfver den kyrkliga indifferentismen särskildt från de mera bildades och det uppväxande släktets sida, kyrkorna besökas af ett försvinnande fåtal och ännu färre äro de som begå nattvarden o. s. v. o. s. v.» Så ungefär lydde klagan från många håll. Kort sagdt, det är ett känt sakförhållande, som icke ens utskottet ville bestrida, att statskyrkan är stadd i en fortskridande och hastigt tillväxande upplösning. Och den frågan framträder då kräfvande ett svar allt kraftigare och kraftigare: hvilken ståndpunkt skola statsmakterna intaga för att samhällets lagar må förändras i öfverensstämmelse med den redan skedda och snabbt fortskridande omdaning i afseende på den kyrkliga uppfattningen samt de kyrkliga sedvänjorna.

Frågan är onekligen komplicerad. För att förenkla den och på samma gång förbereda hennes lösning vet jag för min del icke något bättre att föreslå, än att kyrkan befrias från allt det civila bestyr, som under tidernas lopp pålagts henne från statens sida.

Mitt förslag innebär, att det s. k. civilregistrets förande öfverflyttas

från prästerskapet till andra statens funktionärer. Bäst torde härtill ägna sig skollärarne i socknarnas mest centrala delar eller möjligen i vissa fall och tills vidare klockaren. Mot en ringa tillökning å aflöning af 500 kronor eller i särskilda fall något mera skulle denne funktionär helt säkert vara mycket villig att åtaga sig det ifrågavarande arbetet. För att erhålla tid till dessa nya göromål skulle en viss bestämd fridag i veckan från skolbestyren vara allt hvad skolläraren behöfver. Ville man så på samma gång till denna dag förlägga all kristendomsundervisning i skolan och låta denna blifva valfri allt efter föräldrarnas bestämmande, skulle härmed äfven göras den vinsten, att religionsundervisningen blefve fri. Och där en sådan undervisning af föräldrarna önskades inom skolan, kunde denna undervisning på den ifrågavarande dagen upprätthållas antingen genom prästerskapet eller på annat sätt. Någon förökad utgift för staten skall icke en sådan anordning föra med sig, då den nya aflöningen skall mångdubbelt uppvägas af den minskning i aflöningen åt prästerskapet, hvars kraf på församlingsmedlemmarnas kassor rimligen bör reduceras till öfverensstämmelse med reduktionen i deras arbete.

Sedan denna reform genomförts, skulle det blifva mycket lättare att ordna och lagstifta om kyrkans rent religiösa förhållanden.

Saken är emellertid allt för komplicerad för att en enskild motionär skall kunna utarbета ett fullständigt förslag för en dylik reform. Jag får därför föreslå, att Riksdagen beslutar en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utarbetandet af ett förslag om lämpligaste sättet att från prästerskapet till annan lämplig funktionär öfverflytta civilregistrets förande.»

Enligt förordningen angående kyrkoböckers förande den 6 augusti 1894 skola i hvarje församling föras följande kyrkoböcker, nämligen: församlingsbok med kommunionlängd, bok öfver obefintliga, inflyttningsbok och utflyttningsbok, födelse- och dopbok, konfirmationsbok, lysnings- och vigselbok samt död- och begravningsbok. Af dessa böcker är församlingsboken eller, såsom den före tillkomsten af nämnda författning kallades, husförhørsboken den mest omfattande. Stödjande sig på in- och utflyttningsböckerna samt på födelse- och dop-, lysnings- och vigsel- samt död- och begravningsböckerna — hvilka böckers benämning angifver arten af de däri föreskrifna anteckningar — är församlingsboken ett civilståndsregister och det enda fullständiga register, som i detta hänseende finnes i vårt

land. Samtliga nämnda böcker skola föras af prästerskapet, och för detta ändamål är enhvar, som vederbör, pliktig att till pastor skyndsamt anmäla födelser, dödsfall, inflyttningar och de öfriga förhållanden, om hvilka anteckningar i kyrkoböckerna skola göras. Prästerskapet är äfven skyldigt att ur nämnda böcker meddela enskilde bevis af olika slag, såsom flyttnings-, frejd- och arbetsbetyg, hinderlöshetsbetyg och lysningsattester, hvarjämte meddelanden pastorsämbetena emellan äga rum genom utdrag af böckerna enligt fastställda formulär.

Kyrkoskrifningen, hvars första början i vårt land synes hafva varit införande i en dopbok af de döpta barnen, har ursprungligen afsett att samla de för kyrkliga ändamål erforderliga uppgifterna om hvarje person. Flertalet af de anteckningar, som skola inflyta i kyrkoböckerna, äro ock af den art, att desamma, så att säga, falla inom prästerskapets egentliga verksamhetsområde. Men kyrkoböckerna innefatta numera äfven åtskilliga anteckningar, som röra rent borgerliga förhållanden, såsom yrke samt vissa af världslig domstol ådömda straff och straffpåföljder. Gång efter annan har genom särskilda författningar en ytterligare bokföring eller skyldighet att lämna uppgifter för uteslutande borgerliga ändamål, såsom för mantalskrifning samt inskrifning och redovisning af värnpliktige äfvensom i rent statistiskt syfte, ålagts prästerskapet. Det torde vara prästerskapets nu nämnda åligganden med afseende å förande af böcker, utfärdande af betyg och aflämnande af uppgifter, som motionären sammanfattar under benämningen civilregistrets förande och med afseende hvarå han åsyftar att få ändrade förhållanden till stånd.

Denna kyrkobokföring och därmed förenade förpliktelse hafva utan tvifvel blifvit mer och mer betungande för prästerskapet, i samma mån som befolkningen tillvuxit och rörligheten inom densamma ökat samt äfven utträde ur statskyrkan oftare ifrågakommit. Till följd häraf har i landets folkrikaste samhällen, Stockholm och Göteborg, kyrkobokföringen blifvit ordnad på annat sätt än i det öfriga riket, i det att prästerskapet befriats från en del af ifrågavarande bestyr, som i större eller mindre omfattning öfverflyttats å andra, af kommunen aflönade personer, i Stockholm rotemännen samt i Göteborg mantalsskrifvarne under mantalskommisariens tillsyn och ledning. En viss samverkan mellan dessa tjänstemän och prästerskapet äger dock alltjämt rum, och det ligger i sakens natur, att så måste vara förhållandet, då prästerna i följd af sin ämbetsställning och gällande lagstiftning i första hand få kännedom om åtskil-

liga i statistiskt och allmänt borgerligt hänseende betydelsefulla tilldragelser, såsom födelser, giftermål och dödsfall.

Utskottet är emellertid af den mening, att, om det än kan vara lämpligt och nödvändigt att för folkrika samhällen eller eljest, då särskilda förhållanden därtill gifva anledning, fortgå på den sålunda inslagna vägen och öfverflytta en del af ifrågavarande besvär på andra personer än prästerna, en så genomgripande och hela vårt land berörande förändring af dessa förhållanden, som motionären ifrågasatt, icke är af praktiskt behof påkallad. Motionären, hvilkens motivering är af vidtomfattande innebörd, vidrör frågan om det nuvarande kyrkorättsliga tillståndets bibehållande och synes med sitt förslag åsyfta att undanröja ett hinder för utveckling mot en samfundsordning utan statskyrkan. Emellertid påkallar motionären icke genom sin hemställan pröfning af detta viktiga och svårösta spörsmål, och utskottet är af den mening, att, så länge vår nuvarande kyrkoförfattning är i hufvudsak gällande, anledning saknas att allmänt öfverflytta civilståndsregistreringen från prästerskapet till andra funktionärer.

I mer än tvåhundra år har vårt prästerskap utan nämnvärd särskild kostnad för det allmänna bestridt civilståndsregistreringen och detta med erkännansvärd sakkunskap, nit och samvetsgrannhet. Den svenska befolkningsstatistiken, som grundar sig på prästerskapets uppgifter, har ock af utlandets statistici alltid med erkännande uppmärksammats. Då hos oss lysning till äktenskap är obligatorisk för vigsel, då i de allra flesta fall dop följer på hvarje födelse och då begrafning efter dödsfall ytterst sällan uteblifver, har prästerskapet i de af detsamma utförda prästerliga förrättningar en kontroll att vigde, födde och döde anmälas, hvilket är ett oeftergiftigt villkor för att en ordentlig civilståndsregistrering skall kunna äga rum.

Oafsedt att sålunda statistiska hänsyn icke torde göra en öfverflyttning af civilståndsregistreringen från prästerskapet önskelig, komme en sådan anordning att möta en afsevärd svårighet i de kostnader, densamma skulle kräfva. De personer, åt hvilka kunde anförtros ett så grannlaga värf, måste vara män med ej ringa bildning och bepröfvad duglighet. Äfven om, på sätt i motionen ifrågasatts, man i hvarje församling skulle kunna få detta bestyr ombesörjdt för en ersättning af 500 kronor, — hvilket åtminstone icke lär vara för mycket beräknadt — skulle, då i hela riket finnas omkring 2,500 församlingar, härför åtgå ett årligt belopp af i rundt tal 1,250,000 kronor. Och det torde icke, såsom

motionären förutsätter, kunna allvarligen sättas i fråga att samtidigt med beredandet af en sådan lättnad i prästerskapets arbete minska prästerskapets aflöningsförmåner, hvilka i allmänhet icke äro större, än att de äro behöfliga för beredande af en anständig försörjning. Säsom ofvan är antydt, måste ju för öfrigt prästerskapet äfven efter en sådan förändring, sitt kall likmätigt, föra alla de böcker och anteckningar, som krävas för det kyrkliga ändamålet.

Kyrkobokföringen är dessutom, enligt utskottets uppfattning, icke så främmande för och oförenlig med ett rätt utöfvande af den rent prästerliga verksamheten, som motionären synes anse. Den förefintliga skyldigheten att för pastor anmäla inträffade familjetilldragelser är ett medel för själasörjaren att träda i en mera personlig beröring med sina församlingsmedlemmar. Såvidt utskottet har sig bekant, har icke heller från prästerskapets sida försports någon allmännare önskan att varda befriadt från dessa mera världsliga bestyr.

På grund af det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 mars 1906.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservationer:

af herr *Segerdahl* mot vissa delar af utskottets motivering;
af herr *Lindhagen* mot motiveringen.

Herrar *Cederberg* och *Widén* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i behandlingen inom utskottet af detta ärende.